

Cartea mea de gramatică **6**

Conform noii programe

Reședința județului și a țării

UNITATEA 1 • Vocabularul

Vocabularul	6
Sinonimele. Antonimele.	10
Omonimele. Cuvintele	
polisemantice	15
Sensul cuvintelor în context	20
RECAPITULARE.	22
EVALUARE	24

UNITATEA 2 • Fonetica

Relația sunet-literă	26
Diftongul. Triftongul. Hiatalul.	28
Despărțirea în silabe	32
RECAPITULARE	36
EVALUARE	38

UNITATEA 3 • Verbul

Verbul. Modurile și formele verbale	
nepersonale	40
Modul indicativ. Prezentul	43
Modul indicativ. Trecutul	46
Modul indicativ. Viitorul	50
Modul imperativ	53
Modul conjunctiv	56
Modul condițional-optativ	60
Posibilități combinatorii ale verbului.	
Predicatul nominal	63
Subiectul	66
Posibilitățile combinatorii ale verbului.	
Complementul. Prepoziția.	70
RECAPITULARE	74
EVALUARE	76

UNITATEA 4 • Substantivul

Substantivul.	
Felurile substantivului	78
Cazul nominativ.	85
Cazul acuzativ. Complementul direct.	
Complementul prepozițional	88
Cazul acuzativ. Circumstanțialele.	
Atributul	92
Cazul dativ.	
Complementul indirect.	97

Cazul genitiv. Articolul genitival	100
Cazul vocativ	104
Posibilități combinatorii	
ale substantivului	106
RECAPITULARE	108
EVALUARE	110

UNITATEA 5 • Pronumele

Pronumele personal	112
Pronumele personal de politețe.	
Posibilități combinatorii	
ale pronumelui.	117
Pronumele reflexiv	121
RECAPITULARE	124
EVALUARE	126

UNITATEA 6 • Numeralul

Numeralul cardinal și ordinal	128
RECAPITULARE	136
EVALUARE	138

UNITATEA 7 • Adjectivul

Adjectivul	140
Gradele de comparație	
ale adjectivului.	146
Posibilități combinatorii	
ale adjectivului.	150
RECAPITULARE	154
EVALUARE	156

UNITATEA 8 • Adverbul

Adverbul	158
Funcțiile sintactice ale adverbului.	162
RECAPITULARE	164
EVALUARE	166

UNITATEA 9 • Sintaxa

Grupul verbal	168
Grupul nominal și grupul	
adjectival	177
RECAPITULARE	182
EVALUARE	184
RECAPITULARE FINALĂ	185

Unitatea 1

Vocabularul

Vocabularul unei limbi este în permanentă mișcare, prin apariția de cuvinte care trebuie să denumească realități noi și ieșirea din uz a unor cuvinte, ca urmare a dispariției realităților denumite de acestea.

- Vocabularul
- Sinonimele. Antonimele
- Omonimele. Cuvintele polisemantice
- Sensul cuvintelor în context
 - Recapitulare
 - Evaluare (teste)



4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.2. aplicarea conștientă a achizițiilor lexicale și semantice de bază, din limba română standard, pentru exprimarea corectă a intenției comunicative;
- 4.4. utilizarea deprinderilor dobândite pentru monitorizarea corectitudinii comunicării, prin raportarea la normă;
- 4.5. redactarea unor texte, valorificând gândirea logică și competența lingvistică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții.

Unitatea 1 Vocabularul

Respectă! Pentru oameni și cărți



Observ și învață!

Vocabularul sau **lexicul** reprezintă totalitatea cuvintelor care există sau au existat cândva în limbă.

ex. 1

Vocabularul este într-o permanentă mișcare, prin apariția de cuvinte noi, dispariția de cuvinte vechi sau schimbarea sensului unor cuvinte. Vocabularul limbii române cuprinde aproximativ 120 000 de cuvinte.

ex. 2

Cuvântul este unitatea de bază a vocabularului. Cuvântul are:

- **sens** sau înțeles, care este **conținutul** său;
- **sunete** sau înveliș sonor, care constituie **forma** lui.

ex. 3; 4

În dicționare, cuvintele sunt așezate în **ordine alfabetică**. Pentru a găsi un cuvânt în orice tip de dicționar, căutarea trebuie să aibă în vedere, în primul rând, prima literă interioară diferită a unor cuvinte care au primele litere identice.

ex. 5; 6



Dinamica vocabularului

1 Subliniază cu o linie cuvintele noi și cu două linii cuvintele ieșite din uz din propozițiile de mai jos.

- Mi-am cumpărat un mouse nou pentru calculator.
- Plasma din living s-a stricat.
- Spătarul ducea pe o pernă sabia voievodului.

2 Încercuiește sensul cuvântului **nemernic** din fragmentul de mai jos.

„Mai stai și nu te bucura așa degrabă, că încă ești **nemernică** pe aceste locuri.“

Ion Creangă – Povestea porcului

- ticălos; b. mârșav; c. străin.

Cuvântul

3 Formează din literele de pe frunze cât mai multe cuvinte. Scrie-le în caseta dată.



4 Precizează sensul (conținutul) și sunetele (forma) cuvintelor de mai jos.

- crizantemă sens _____
sunete _____
- vijelie sens _____
sunete _____

5 Ordonează alfabetic cuvintele din seria de mai jos, scriind cifra corespunzătoare în pătrate.

- | | | | |
|--------------|----------------------|------------|----------------------|
| • toamnă | <input type="text"/> | • tufănică | <input type="text"/> |
| • nor | <input type="text"/> | • gri | <input type="text"/> |
| • ploaie | <input type="text"/> | • burniță | <input type="text"/> |
| • vânt | <input type="text"/> | • umbrelă | <input type="text"/> |
| • crizantemă | <input type="text"/> | • brumă | <input type="text"/> |

6 Încercuiește prima literă interioară diferită după care se ordonează alfabetic seria de cuvinte de mai jos.

- vânt • vânticel • vântișor • vântoaie • vântos
• vântui • vântuit • vântuleț • vântura • vânturare
• vânturat • vânturatic • vânturătoare • vânturătură
• vânturel • vânturos • vântușor

7 Notează sensul cuvântului scris colorat în enunțurile de mai jos.

a. Mașina noastră de spălat are o cuvă cu **volum** mic.

b. Televizorul este dat la **volum** maxim.

c. Pe biroul meu, este un **volum** frumos ilustrat.



Sensul unui cuvânt se stabilește în context.

Contextul este o îmbinare de cuvinte, un enunț sau un text în care apare un cuvânt.

ex. 7

Utilizarea corectă a cuvintelor

8 Subliniază forma corectă a cuvintelor de mai jos.

- | | |
|---------------------|-----------------|
| • foarfece/foarfecă | • prompt/promt |
| • giuvaier/juvaier | • sandală/sanda |
| • mingie/minge | • tangou/tango |

9 Încercuiește forma preferată de norma literară dintre variantele de mai jos, ambele considerate corecte.

- | | |
|-----------------------|---------------------|
| • corijent/corigent | • pieptăn/pieptene |
| • deseară/diseară | • sandvici/sendviș |
| • mânăstire/mănăstire | • zburlire/zbârlire |

10 Subliniază cuvântul potrivit pentru propozițiile date.

- a. Legea are 30 de *aliniat/alineate*. b. Am o plapumă cu fața din *atlas/atlaz* galben. c. Mihai este un elev *eminent/iminent*. d. Am studiat un text *literal/literar*. e. Diana este *originară/originală* din Brașov.

Pentru a cunoaște forma corectă a cuvintelor trebuie consultat *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM²)*, apărut în 2005, prin care se stabilește norma literară.

ex. 8; 9; 10

DIFICULTĂȚI

Există cuvinte folosite mai des și înțelese de toți vorbitorii unei limbi și cuvinte rar utilizate, precum termenii științifici și tehnici (*miocard, morfem*), termenii ieșiți din uz (*pârcaľab, rigă*), cuvintele folosite în anumite zone ale țării (*barabulă, curechi*).

În limbă, există cuvinte care se pronunță și se scriu greșit în raport cu forma literară. De exemplu, *ștofă* în loc de forma corectă *stofă*.

Sunt situații în care norma acceptă două forme corecte, preferată fiind prima formă din dicționar. De exemplu, *șasla/ceasla* („soi de viță-de-vie care produce struguri de masă”).

O atenție deosebită trebuie acordată cuvintelor care seamănă ca formă, dar au sensuri complet diferite. De exemplu, *glaciar*, „care aparține perioadei când pământul era acoperit cu ghețari” (Am văzut un lac *glaciar*.) și *glacial*, „rece ca gheața” (Mi-a vorbit pe un ton *glacial*.)



1 Subliniază cuvintele noi din lista de mai jos.

- arici • bujor • computer • dimineață • hit • internet • jogging • mouse • on-line
- plasmă • rățoi • weekend

2 Găsește în enunțurile de mai jos, după contextul dat, sensul cuvintelor scrise italic și care sunt ieșite din uz. Scrie, în pătrate, cifra corespunzătoare sensului, alegând dintre cele precizate în dreptunghiuri.

- Boierul îmbrăcase *un caftan* de mătase împodobit cu fir de aur.
- *Comisul* a scos un cal alb din grajd.
- Domnița privea apa din *havuz*.
- *Pârcălabul* a poruncit închiderea porților cetății.
- Pescuiam într-un *ostrov* plin de verdeață.
- Voievodul a dat *un ucaz*.

☐
☐
☐
☐
☐
☐

1 bazin de apă construit din piatră, de obicei, cu arteziană în interior

2 conducător al unui județ, al unui ținut, al unei cetăți

3 decret, ordonanță, ordin

4 insulă mai mare

5 mare dregător care avea în grijă caii și grajdurile domnești

6 obiect de îmbrăcăminte lung și larg pe care îl purtau domnitorii și boierii

3 Precizează dacă sunt vechi sau noi cuvintele de mai jos, care denumesc mijloace de transport, trăgând liniile corespunzătoare.

autobuz
 automobil
 avion
 caleașcă
 diligență

cuvinte vechi

cuvinte noi

metrou
 poștalion
 trăsură
 tren
 troleibuz

4 Menționează sensul și sunetele (vocale, consoane, semivocale) din care sunt alcătuite cuvintele date.

• brumă < sens _____
 < sunete _____

• toamnă < sens _____
 < sunete _____

• ploaie < sens _____
 < sunete _____

• vânt < sens _____
 < sunete _____

5 Subliniază forma corectă a variantelor de mai jos.

- binoclu/benoclu
- egzemă/eczemă
- indentitate/identitate
- maseur/masor
- particulă/particulă
- pancartă/pancardă

- păianjen/paianjen
- ștand/stand
- strangulare/strangulare

- stampilă/ștampilă
- vaselină/vasilină
- zilier/ziler

6 Indică, în pătrate, care este prima formă, preferată de normă, și care a doua în cazul variantelor de mai jos, toate corecte.

- alică ☐/alice ☐
- cearceaf ☐/cearșaf ☐
- clovn ☐/claun ☐
- colindă ☐/colind ☐
- ferestrău ☐/fierăstrău ☐
- filosof ☐/filozof ☐
- muschetar ☐/mușchetar ☐
- proră ☐/provă ☐
- reîncarnare ☐/reincarnare ☐
- tumoră ☐/tumoare ☐

7 Corectează greșelile din propozițiile de mai jos.

- La noul serviciu am un salariu mai mare.
- Are la genunchi o boală de origine necunoscută.
- Am observat pe linoleu un șoarece.
- Anca și-a prins în păr o pamblică roz.

8 Încercuiește dintre cuvintele scrise italic pe cele care trebuie folosite în contextele date.

- Îmi scriu compunerile, folosind corect *aliniatul/alineatul*.
- Merg *anual/anuar* la mare.
- Ion Georgescu a fost *investit/investit* primar.
- Traducerea mea *literală/literară* a păstrat sensul textului, chiar dacă nu sună prea bine.
- Compania vinde utilaj *petrolifer/petrolier*.
- Am dat un *text/test* la biologie.
- Casa bunicilor mei are multe *dependențe/dependințe*.
- De la aparat, am cumpărat o ciocolată cu doar două *fișe/fise*.

9 Unește cu norul, printr-o linie, cuvintele din lista dată care alfabetic se plasează între cele două cuvinte de mai jos.

ploaie



prognoză

- plat
- plută
- polar
- poză
- program
- plop
- pod
- pom
- prof
- proză

10 Menționează forma din dicționar a cuvintelor date.

- alungau
- a burnițat
- copacilor
- dorinței
- fugară
- idolului
- largi
- norișorii
- ploioase
- stațiile
- șuierul
- torențele

Test flash

1. Precizează sensul și sunetele din care sunt alcătuite cuvintele date.

3 puncte

- burniță
- moară
- telefon

2. Subliniază formele corecte.

3 puncte

- container/conteiner
- excroc/escroc
- șurubelniță/șurupelniță

3. Încercuiește cuvântul potrivit pentru propozițiile de mai jos.

3 puncte

- Omenirea a *evaluat/a evoluat* din Antichitate până astăzi.
- Am achitat telefonul mobil în *numeral/numerar*.
- Mașina are *șasiu/sașiu* solid.

Respectă pentru oameni și cărți

**Observ și învță!**

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător sau identic.

ex. 1

Sinonimele se stabilesc numai în context, existând foarte puține situații în care sensurile sunt identice (*lexic – vocabular*). Sunt sinonime doar acele cuvinte care, înlocuite, nu schimbă sensul enunțului. În cazul cuvintelor cu mai multe sensuri, se stabilesc sinonime pentru fiecare sens al cuvântului.

ex. 2; 3

Sinonimele sunt aceeași parte de vorbire:

- substantive;
- verbe;
- adjective;
- numerale;
- prepoziții.

ex. 4

Se poate stabili o relație de sinonimie între:

- două cuvinte (*a construi – a clădi*);
- o expresie și un cuvânt (*a călca în străchini – a greși*);
- două expresii (*sărac cu duhul – făcut grămadă*).

ex. 5; 6

Ce sunt sinonimele

1 Subliniază sinonimele din textul de mai jos.

După ce am încheiat jocul în fața blocului, am sfârșit de scris compunerea începută la școală. Am constatat însă că am terminat și caietul, așa că am spart pușcu-lița ca să-mi cumpăr unul nou. Astfel, am isprăvit toate economiile, dar nu mi-am epuizat resursele, fiindcă bunicul are grijă mereu de mine.

2 Găsește un sinonim pentru cuvântul scris italic în propozițiile de mai jos.

a. Antrenamentul m-a *epuizat*. _____

b. Mi-am făcut *valiza* pentru excursie. _____

3 Menționează câte un sinonim al cuvântului *aspru* din propozițiile de mai jos.

a. Suprafața mesei de lemn era *aspră*. _____

b. Carmen are părul *aspru*. _____ c. Stăpânul calului a avut o purtare *aspră* față de bietul animal.

_____ d. Laurențiu vorbea pe un ton *aspru*.

_____ e. Fetele și-au spus vorbe *aspre*. _____

f. Adi a primit o pedeapsă *aspră*. _____ g. Profesorul nu era un om *aspru*. _____

_____ h. Bătea un vânt *aspru*. _____

4 Unește fiecare cuvânt din prima coloană cu sinonimul potrivit, din a doua coloană. Indică, în spațiul dat, ce părți de vorbire sunt sinonimele.

• a abrevia

• deștept _____

• destin

• soartă _____

• inteligent

• a prescurta _____

• primul

• către _____

• spre

• întâiul _____

5 Indică un cuvânt sinonim pentru expresiile date.

• brăul-cerului _____ • bătaie de joc _____

• într-o ureche _____ • mână de fier _____

• a face din țânțar armăsar _____ • a-și lua nasul la purtare _____

6 Găsește câte o expresie sinonimă cu cele de mai jos.

• a o lua la sănătoasa _____

• a nu-i fi boii acasă _____